

УДК 796.322

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОГРАМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
АТАКУВАЛЬНИХ ТАКТИЧНИХ ДІЙ
ГАНДБОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ
ДО ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ****Валерій МЕЛЬНИК, Мар'ян ПІТИН***Львівський державний університет фізичної культури,
Львів, Україна, e-mail: pityn7@gmail.com*

Анотація. На етапі підготовки до вищих досягнень провідної ролі у формуванні спортивного результату набуває тактична підготовленість та особливості її реалізації у змагальній діяльності. Мета дослідження: визначити ефективність програми удосконалення атаквальних тактичних дій гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень за допомогою удосконалення групових командних взаємодій. Установлено, що використання авторської програми дало змогу поліпшити ($p \leq 0,05$) показники кількості результативних кидків за гру; кількості атак після позиційного нападу та «відриву» при відносно сталій загальній кількості кидків; результативності кидків після позиційного нападу та «відриву»; частоти використання групових тактичних взаємодій у нападі. Інтегральним показником є поліпшення загального результату змагальної діяльності. У сезоні 2011–2012 рр команда «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» зайняла 3 місце та в сезоні 2012–2013 рр. – 2 місце на чемпіонаті України з гандболу серед чоловічих команд вищої ліги з правом виступу в Суперлізі.

Ключові слова: ефективність, удосконалення, тактичні дії, гандболісти.

Постановка проблеми. Рівень результатів українських спортсменів з гандболу за останні десятиріччя значно знизився [1; 9]. Це вимагає пошуку ефективних шляхів підвищення підготовленості гандболістів. Резерви для цього фахівці вбачають в удосконаленні тих сторін спортивної підготовленості гандболістів, які є визначальними на певному етапі системи багаторічної підготовки [2; 3; 7; 8].

На етапі підготовки до вищих досягнень провідної ролі у формуванні спортивного результату на тлі оптимального рівня фізичної та технічної підготовленості гандболістів набуває тактична підготовленість та особливості її реалізації у змагальній діяльності [4; 5; 11].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фахівці з гандболу значну увагу приділяли аналізу змагальної діяльності [1; 3; 6; 7], контролю підготовленості [7; 10], удосконаленню різних сторін підготовленості гандболістів [3; 7] та їх модельним параметрам [11]. Незначну частину досліджень спрямовано на вивчення тактичного мислення [5; 10], удосконалення техніко-тактичних дій гандболісток [3; 9], характеристики тактики гандболу загалом [2; 5], що зумовлює актуальність подальших досліджень.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Роботу виконано відповідно до теми 2.1.14.7 «Структура і регуляція змагальної діяльності в ігрових видах спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006–2010 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та теми 2.4 «Теоретико-методичні основи індивідуалізації навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. Міністерства освіти і науки України.

Мета дослідження – визначити ефективність програми удосконалення атаквальних тактичних дій гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень за допомогою удосконалення групових командних взаємодій.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Організація дослідження. Авторська програма була реалізована впродовж двох змагальних сезонів команди «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» (м. Львів). Упродовж першого (2011 – 2012 рр.) та другого (2012–2013 рр.) сезону структура та зміст авторської програми були сталими. За контрольні показники взято результати тактичних дій у нападі в змагальній діяльності, отримані за підсумками сезону 2009–2010 років.

Результати дослідження та їх обговорення. Згідно з отриманими результатами можна стверджувати, що за показником загальної кількості кидків по воротах суперника не відбулося суттєвих змін на жодному із етапів дослідження (0,68–1,56 кидка, 1,06–2,43% при $p > 0,05$). Це вказує на те, що незалежно від тренувальних впливів, зазначений показник має сталі ознаки.

Поряд із тим за іншими узагальненими показниками тактичних дій у нападі спостерігаються позитивні зміни (табл. 1)

Таблиця 1

**Динаміка показників виконання атакуювальних тактичних дій
різного виду гандболістами упродовж дослідження**

Показники	Макроцикл підготовки (роки)			Відмінності між показниками гандболістів на різних етапах дослідження		
	2009–2010 (1)	2011–2012 (2)	2012–2013 (3)	1–2 абс. зн. (%)	1–3 абс. зн. (%)	2–3 абс. зн. (%)
	M±m	M±m	M±m			
1	64,07±4,37	65,63±3,91	64,75±3,34	1,56 (2,43)	0,68 (1,06)	-0,88 (1,33)
2	29,04±4,97	28,54±3,25	31,06±4,18	-0,50 (1,72)	2,02* (6,96)	2,52* (8,83)
3	40,20±5,79	44,96±5,53	47,69±5,95	2,73 (6,07)	4,76* (10,58)	7,49* (18,62)
4	46,75±4,79	52,88±3,22	49,00±3,25	6,13* (13,10)	2,25 (4,81)	3,88 (7,33)
5	16,14±4,58	17,33±2,67	19,31±2,69	1,19 (7,39)	3,17* (19,66)	1,98* (11,42)
6	33,83±6,91	32,96±5,47	39,65±5,74	-0,87 (2,56)	5,82* (17,19)	6,68* (20,28)
7	8,82±2,19	7,75±1,67	9,25±1,97	-1,07 (12,13)	0,43 (4,88)	1,50* (19,35)
8	5,57±1,22	3,21±1,26	4,31±1,27	-2,36** (42,40)	-1,26* (22,58)	1,10* (34,42)
9	66,62±15,14	39,62±10,01	46,06±7,02	-27,00** (40,53)	-20,56** (30,86)	6,44* (16,26)
10	8,50±1,89	5,04±1,80	7,13±1,89	-3,46** (40,69)	-1,38 (16,18)	2,08** (41,32)
11	5,50±1,07	3,88±1,47	5,56±1,74	-1,63* (29,55)	0,06 (1,14)	1,69** (43,55)
12	66,7±10,75	75,98±10,30	75,74±9,34	9,28* (13,91)	9,04* (13,56)	-0,23 (0,30)

Примітки: 1 – загальна кількість виконаних кидків за гру; 2 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру; 3 – результативність кидків за гру; 4 – загальна кількість виконаних кидків за гру після позиційного нападу; 5 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після позиційного нападу; 6 – результативність кидків за гру після позиційного нападу; 7 – загальна кількість виконаних кидків за гру після «прориву»; 8 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після «прориву»; 9 – результативність кидків за гру після «прориву»; 10 – загальна кількість виконаних кидків за гру після «відриву»; 11 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після «відриву»; 12 – результативність кидків за гру після «відриву»; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

Після використання авторської програми тактичної підготовки з акцентами на виконання групових взаємодій, зокрема варіанту комбінованих групових тактичних дій, можна спостерігати достовірне поліпшення показника кількості результативних кидків з гри на прикладі другого макроциклу підготовки. За підсумками першого сезону (2011–2012 рр.) загальнокомандний показник незначно знизився до 28,54±3,35 результативних кидка за гру. Ці тенденції були змінені у другому макроциклі підготовки, де показник результативних кидків за гру достовірно зріс до 31,06±4,18 кидка за гру, тобто на 2,02–2,52 кидка (6,96–8,83% при $p \leq 0,05$) порівняно із вихідними показниками та першим макроциклом педагогічного експерименту.

Ідентичною виявилася ситуація із загальною результативністю кидків у змагальній діяльності гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень. У цьому випадку впродовж першого макроциклу відбулося незначне зниження показника результативності кидків на 2,73 кидка (6,07% при $p > 0,05$). Проте після другого року використання запропонованої авторської програми показник не лише повернувся до попереднього, але й достовірно зріс порівняно із контрольним змагальним сезоном (2009–2010 рр.).

Дворічний період підготовки та участі у змаганнях чемпіонату України з гандболу серед чоловічих команд вищої ліги дозволив поліпшити загальний спортивний результат. У контрольному макроциклі підготовки команда «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» зайняла 5 місце в чемпіонаті, однак, вже починаючи із першого макроциклу реалізації експериментальної програми, вдалося поліпшити позиції. У сезоні 2011–2012 рр. команда «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» зайняла 3 місце поступившись лише командам «ЗНТУ–ЗАБ» та «ЗТР–СДЮШОР», та у сезоні 2012–2013 рр. посіла друге місце, поступившись команді «Шахтар–ДВУОР». Команди, які випередили представників експериментальної групи, суттєво підсилювали свій склад представниками провідних клубів України (на правах оренди) та були фактично дочірніми («фарм») клубами провідних гандбольних команд. Водночас команда «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік», утворена виключно із студентів (ЛДУФК, НУ ЛП), за усіма критеріями відповідала етапу підготовки до вищих досягнень.

Звернемо увагу, що за загальною кількістю виконаних кидків після реалізації позиційного нападу спостерігається хвилеподібна динаміка. Так, на першому році педагогічного експерименту загальнокомандний показник становив $52,88 \pm 3,22$ кидка за гру, що порівняно з контрольними показниками суттєво більше (6,13 кидка, 13,10% при $p \leq 0,05$). За підсумками другого року педагогічного експерименту спостерігається вирівнювання цього показника.

За загальною кількістю результативних кидків за умови використання авторської програми тактичної підготовки вдалося поліпшити показники вже на першому етапі педагогічного експерименту. Окрім цього, ці зростання набули й подальшої позитивної динаміки. Так, у сезоні 2011–2012 рр. представники команди «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» виконали в середньому 17,33 результативних кидка після тактичних дій у позиційному нападі, що на 1,19 (7,39% при $p > 0,05$) більше за контрольний період дослідження. У сезоні 2012–2013 рр. значення цього показника набули достовірно позитивного рівня порівняно із двома попередніми періодами. Перевагу зафіксовано на рівні $1,98\text{--}3,17$ результативного кидка (11,42–19,66% при $p \leq 0,05$). У сезоні 2009–2010 рр. та 2011–2012 рр. значення результативності кидків після позиційного нападу не мали суттєвих відмінностей (0,87% абсолютне значення, 2,56% відносне значення при $p > 0,05$). Після двох років реалізації авторської програми вдалося суттєво підвищити результативність цих кидків порівняно з двома попередніми досліджуваними періодами (на 5,82–6,68%, 17,19–20,28% при $p \leq 0,05$). Це вказує на ефективність експериментальної програми.

За підсумками реалізації експериментальної програми не вдалося досягнути вираженої ефективності за показником загальної кількості кидків після «прориву». Від одного до іншого досліджуваного періоду він мав незначні зниження та поліпшення. Проте сукупність змін дала змогу отримати достовірні показники відмінностей між першим та другим роками педагогічного експерименту (1,50 кидка, 19,35% при $p \leq 0,05$). Це пов'язане із відносно малою кількістю виконання таких кидків.

У структурі кидків відбулося збільшення кількості атак після позиційного нападу при відносно сталій кількості загальних кидків. Це можливо лише за рахунок інших видів організації нападу, зокрема «прориву» та «відриву». Схожу динаміку зафіксовано для кількості результативних кидків після виконання «відриву». Контрольні та завершальні показники в макроциклах підготовки (сезони 2009–2010 та 2012–2013 рр. відповідно) не мали суттєвих відмінностей (0,06 кидка, 1,14% при $p > 0,05$). Зниження кількості результативних кидків спостерігалось на першому етапі педагогічного експерименту. Показники результативних кидків після «відриву» були суттєво нижчими за два інші досліджувані періоди на 1,63–1,69 кидка (29,55–43,55% при $p \leq 0,05\text{--}0,01$).

За підсумками дослідження цієї групи показників можна констатувати достовірні позитивні зміни за результативністю кидків у позиційному нападі та після «відриву», що узгоджується із потрібними тенденціями підвищення майстерності гандболістів, установленими на прикладі висококваліфікованих спортсменів [6].

Наступна група показників змагальної діяльності гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень, яка була проаналізована впродовж дослідження для з'ясування ефективності експериментальної програми, пов'язана із особливостями використання групових та індивідуальних тактичних дій у нападі (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників виконання групових та індивідуальних атаквальних тактичних дій кваліфікованими гандболістами упродовж дослідження

Показники	Макроцикл підготовки (роки)			Відмінності між показниками гандболістів на різних етапах дослідження		
	2009–2010 (1)	2011–2012 (2)	2012–2013 (3)	1–2 абс. зн. (%)	1–3 абс. зн. (%)	2–3 абс. зн. (%)
	M±m	M±m	M±m			
1	51,11±3,92	56,67±4,03	56,25±4,78	5,56* (10,87)	5,14* (10,06)	-0,42 (0,74)
2	20,14±3,80	21,00±4,00	25,06±3,95	0,86 (4,27)	4,92** (24,44)	4,06* (19,35)
3	39,26±5,84	36,73±6,00	44,39±5,31	-2,53 (6,45)	5,13* (13,07)	7,67** (20,87)
4	13,11±2,71	8,96±1,30	9,31±1,60	-4,15** (31,67)	-3,80** (28,97)	0,35 (3,95)
5	7,07±2,38	3,42±0,95	4,13±1,30	-3,65** (51,67)	-2,95** (41,65)	0,71 (20,73)
6	52,79±8,77	38,94±8,08	44,32±11,31	-13,85** (26,23)	-8,47* (16,05)	5,37 (13,80)

Примітки: 1 – загальна кількість виконаних кидків за гру після групових дій у нападі; 2 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після групових тактичних дій у нападі; 3 – результативність кидків за гру після групових дій у нападі; 4 – загальна кількість виконаних кидків за гру після індивідуальних тактичних дій у нападі; 5 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після індивідуальних тактичних дій у нападі; 6 – результативність кидків за гру після індивідуальних тактичних дій у нападі; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

Вивчення цієї сукупності даних дозволяє стверджувати, що авторська програма тактичної підготовки гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень дала змогу підвищити частоту використання групових тактичних взаємодій у нападі. Достовірне підвищення показника спостерігалось вже на першому етапі (перший макроцикл, сезон 2011–2012 рр.). При цьому загальна кількість кидків, виконаних після групових взаємодій, залишилася сталою і впродовж другого етапу педагогічного експерименту (сезон 2012–2013 рр.). Таким чином, кваліфіковані гандболісти виконували 56,67±4,03 та 56,25±4,78 кидка, що на 5,14–5,56 кидка (10,06–10,87% при $p \leq 0,05$) більше порівняно з контрольними показниками. Так само спостерігається підвищення показника кількості результативних кидків після групових взаємодій. Для нього зростання відбувалося дещо повільніше. На першому етапі педагогічного експерименту встановлено незначне збільшення кількості результативних кидків (0,86 кидка, 4,27% при $p > 0,05$). Однак на другому етапі ці відмінності продовжують зростати та набувають достовірного значення 25,06±3,95, що на 4,06–4,92 кидка (19,35–24,44% при $p \leq 0,05$ – $0,01$) більше за попередні досліджувані періоди.

Для показників, які стосуються індивідуальних тактичних дій у нападі, ситуація є менш прийнятною. За підсумками реалізації авторської програми на різних етапах педагогічного експерименту встановлено зниження для усіх показників індивідуальних тактичних дій у на-

паді (2,95–4,15 кидка, 8,47–13,85; при $p \leq 0,05-0,01$). Найбільш виражені зміни в показнику кількості результативних кидків по воротах противника. Ці дані дають нам підстави стверджувати, що в умовах змагальної діяльності гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень за впливу авторської програми спостерігаються компенсаторні механізми. Вони пов'язані із тим, що вищі значення показників за груповими тактичними діями в нападі спричинили зниження показників індивідуальних тактичних дій.

Вивчення структури змін за показниками різновидів групових атаквальних тактичних дій дало змогу встановити таке (табл. 3). Загальний показник кількості виконаних кидків після виконання «паралельних» групових взаємодій зазнав суттєвих змін уже після першого періоду його використання (макроцикл підготовки, сезон 2011–2012 рр.).

Таблиця 3

Динаміка показники виконання різновидів групових атаквальних тактичних дій кваліфікованими гандболістами упродовж дослідження

Показники	Макроцикл підготовки (роки)			Відмінності між показниками гандболістів на різних етапах дослідження		
	2009–2010 (1)	2011–2012 (2)	2012–2013 (3)	1–2 абс. зн. (%)	1–3 абс. зн. (%)	2–3 абс. зн. (%)
	M±m	M±m	M±m			
1	17,07±2,16	23,42±2,45	20,63±2,50	6,35** (37,18)	3,56* (20,83)	-2,79 (11,92)
2	6,71±1,38	9,54±1,78	8,81±1,31	2,83** (42,20)	2,10* (31,33)	-0,73 (7,64)
3	39,72±7,40	40,72±6,43	42,92±4,94	1,00 (2,51)	3,20 (8,07)	2,21 (5,42)
4	15,96±1,61	16,04±3,13	15,63±2,33	0,08 (0,51)	0,34 (2,10)	0,42 (2,60)
5	6,36±1,77	5,33±1,58	5,94±0,95	-1,03* (16,14)	-0,42 (6,64)	0,60 (11,33)
6	39,81±10,20	32,87±5,92	38,46±6,13	-6,94* (17,44)	-1,35 (3,40)	5,59* (17,01)
7	18,07±2,64	17,21±2,13	20,00±3,38	-0,86 (4,77)	1,93 (10,68)	2,79* (16,22)
8	7,07±2,52	6,13±1,65	10,31±2,40	-0,95 (13,37)	3,24** (45,86)	4,19** (68,37)
9	38,53±10,78	35,65±8,90	51,59±10,27	-2,88 (7,47)	13,06** (33,90)	15,94** (44,72)

Примітки: 1 – загальна кількість виконаних кидків за гру після «паралельних» групових тактичних дій у нападі; 2 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після «паралельних» групових тактичних дій у нападі; 3 – результативність кидків за гру після «паралельних» групових тактичних дій у нападі; 4 – загальна кількість виконаних кидків за гру після «схресних» групових тактичних дій у нападі; 5 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після «схресних» групових тактичних дій у нападі; 6 – результативність кидків за гру після «схресних» групових тактичних дій у нападі; 7 – загальна кількість виконаних кидків за гру після «комбінованих» групових тактичних дій у нападі; 8 – кількість забитих у ворота м'ячів за гру після «комбінованих» групових тактичних дій у нападі; 9 – результативність кидків за гру після «комбінованих» групових тактичних дій у нападі; * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$.

За цей етап педагогічного експерименту зростання кількості кидків становило 6,35 кидка (37,18% при $p \leq 0,01$). Надалі (за підсумками другого етапу) незначно знизилася, забезпечивши загалом перевагу експериментальної програми на рівні 3,56 кидка (20,83% при $p \leq 0,05$). Схожі тенденції спостерігалися при аналізованні кількості забитих м'ячів у ворота суперника. Використання авторської програми дало оперативне значне зростання кількості результативних кидків після «паралельних» групових взаємодій у нападі до 9,54±1,78, що на 2,83 кидка (42,20%) більше за вихідні показники. За час другого етапу педагогічного експерименту середні показники результативних кидків дещо знизилися та становили 8,81±1,31 кидка, що на

2,10 кидка (31,33% при $p \leq 0,05$) більше за початковий рівень тактичної підготовленості. За наявності позитивних змін для двох показників, достовірного підвищення результативності кидків після «паралельних» групових взаємодій не відбулося. Показники результативності впродовж усіх досліджуваних періодів (2009–2013 рр.) залишалися відносно сталими.

Для загальної кількості кидків після виконання «схресних» групових взаємодій не виявлено суттєвих змін, показники коливалися в межах 15,63–16,04 кидка за гру ($p > 0,05$). Несподіваними виявилися значення показників результативних кидків та загалом результативності після виконання «схресних» групових взаємодій. Так, у обох випадках зафіксовано значне зниження показника в перший період використання авторської програми (1,03 кидка, 16,14% та 6,94%, 17,44% відповідно при $p \leq 0,05$). Лише після завершення другого періоду педагогічного експерименту ситуація зрівнялася та показники повернулися до вихідного рівня ($p > 0,05$). Отримані дані дають підстави припустити, що рівень виконання «схресних» групових взаємодій у змагальній діяльності гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень перебував на оптимальному рівні.

За останнім різновидом групових тактичних взаємодій встановлено незначне зростання кількості кидків після «комбінованих» групових взаємодій до рівня $20,00 \pm 3,38$ кидка за гру, що на 1,93–2,79 кидка (10,68–16,22%) більше порівняно із показниками інших досліджуваних періодів. Проте за показниками результативних кидків після «комбінованих» групових взаємодій та результативності цих кидків спостерігаються достовірні зростання. Відзначимо, що досягнення достовірного зростання цих показників вдалося досягнути при дворічній реалізації експериментальної програми удосконалення тактичних дій у нападі. За перший етап педагогічного експерименту ці показники мали коливання різної спрямованості (6,13–7,07 кидка та 35,65–38,53% при $p > 0,05$). По завершенні другого макроциклу підготовки, у якому також була реалізована ця програма, показники достовірно зросли до $10,31 \pm 2,40$ результативних кидка за гру та 51,59% результативності у змагальній діяльності. Це на 3,24–4,19 результативних кидка та 13,06–15,94% більше порівняно з іншими досліджуваними періодами. Окрім цього, відзначимо, що, власне, виконання більшої кількості та вищої якості кидків (за результативністю) характерне для висококваліфікованих гандболістів на етапі максимальної реалізації індивідуальних можливостей. Можна стверджувати, що використання авторської програми та її перевірка в природних умовах навчально-тренувального процесу гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень дали змогу викликати ефективні адаптаційні зрушення стосовно тактичної підготовленості. Це вказує на розв'язання основних завдань, що були поставлені в педагогічному експерименті.

Висновок. Використання авторської програми удосконалення атаквальних тактичних дій гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень з акцентами на виконання групових взаємодій, зокрема варіанту комбінованих групових тактичних дій, сприяло поліпшенню таких показників ($p \leq 0,05$): кількості результативних кидків за гру, кількості атак після позиційного нападу та «відриву» при відносно сталій кількості загальних кидків; результативності кидків після позиційного нападу та «відриву»; частоті використання групових тактичних взаємодій у нападі.

Інтегральним показником результативності авторської програми удосконалення атаквальних тактичних дій є поліпшення загального результату змагальної діяльності. У сезоні 2011–2012 рр команда «КДЮСШ–ЛДУФК–Політехнік» зайняла третє місце, у сезоні 2012–2013 рр. – друге місце на чемпіонаті України з гандболу серед чоловічих команд вищої ліги з правом виступу в суперлізі.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення впливу авторської програми на інші показники підготовленості гандболістів на етапі підготовки до вищих досягнень.

Список літератури

1. *Базильчук О.* Показники змагальної діяльності кваліфікованих гандболісток / Базильчук О. // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту. – Л., 2002. – Вип. 6, т. 2. – С. 6–10.
2. *Бота И.* Тактическое мышление гандболистов / И. Бота, Г. Николау // Спорт за рубежом. – 1973. – № 3. – С. 10–11.
3. *Дорошенко Э. Ю.* Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх : монография / Э. Ю. Дорошенко. – Запорожье : ЛИПС ЛТД, 2013. – 436 с.
4. *Евтушенко А. Н.* Основные направления подготовки советских гандболистов к XXV Олимпийским играм 1992 г. : метод, реком. / А. Н. Евтушенко, А. А. Данилов, Л. А. Плотников. – М., 1989. – 26 с.
5. *Латышкевич Л. А.* Техническая и тактическая подготовка гандболистов / Латышкевич Л. А., Маневич Л. Р. – К. : Здоров'я, 1981. – 176 с.
6. *Мельник В.* Структура та ефективність командних атакуючих дій гандболістів різної спортивної кваліфікації / Валерій Мельник, Володимир Левків // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури і спорту : здоров'я людини. – Л., 2011. – Вип.15, т. 1. – С. 183 – 188.
7. *Олейников В. Ф.* Модельные характеристики соревновательной деятельности гандболистов в соответствии с игровыми функциями в нападении / Олейников В. Ф., Овчарек А. М. // Теория и практика физической культуры. – 1988. – № 9. – С.19–21.
8. *Пітин М.* Теоретична підготовка в спорті : монографія / Мар'ян Пітин. – Л. : ЛДУФК, 2015. – 372 с. – ISBN 978-966-2328-81-3.
9. *Тищенко В.* Структура та зміст змагальної діяльності кваліфікованих гандболісток / Тищенко В. // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2011. – 2011. – № 3 (5). – С. 42–49.
10. *Фролова Л. С.* Ігрове і тактичне мислення гандболістів і їх тестування / Фролова Л. С., Фролов О. О., Глазирін І. Д. // Слобожанський науково-спортивний вісник : зб. наук. пр.. – Х., 2007. – № 11. – С. 20–24.
11. *Цапенко В. А.* Соревнования и соревновательная деятельность в гандболе : учеб. пособие / В. А. Цапенко, А. Е. Гусак, Э. Ю. Дорошенко. – Запорожье : ЗДУ, 2004. – 82 с.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОГРАММЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ АТАКУЮЩИХ ТАКТИЧЕСКИХ ДЕЙСТВИЙ ГАНДБОЛИСТОВ НА ЭТАПЕ ПОДГОТОВКИ К ВЫСШИМ ДОСТИЖЕНИЯМ

Валерий МЕЛЬНИК, Марьян ПИТЫН

Львовский государственный университет физической культуры, Львов, Украина, e-mail: pityn7@gmail.com

Аннотация. На этапе подготовки к высшим достижениям ведущую роль в формировании спортивного результата приобретает тактическая подготовленность и особенности ее реализации в соревновательной деятельности. Цель исследования: определить эффективность программы совершенствования атакующих тактических действий гандболистов на этапе подготовки к высшим достижениям с помощью усовершенствования групповых командных взаимодействий. Установлено, что использование авторской программы позволило улучшить ($\leq 0,05$) показатели количества результативных бросков с игры; количества атак после позиционного нападения и «отрыва» при относительно постоянном общем количестве бросков; результативности бросков после позиционного нападения и «отрыва»; частоты использования групповых тактических взаимодействий в нападении. Интегральным показателем является

улучшение общего результата соревновательной деятельности. В сезоне 2011–2012 гг. команда «КДЮСШ–ЛГУФК–Политехник» заняла 3 место и в сезоне 2012–2013 гг. – 2 место в чемпионате Украины по гандболу среди мужских команд высшей лиги с правом выступления в суперлиге.

Ключевые слова: эффективность, усовершенствования, тактические действия, гандболисты.

THE EFFICIENCY OF THE IMPROVEMENT PROGRAM IN HANDBALL TACTICAL ATTACK AT TRAINING FOR GETTING HIGHER ACHIEVEMENTS

Valerii MELNYK, Marian PITYN

*Lviv State University of Physical Culture,
Lviv, Ukraine, e-mail: pityn7@gmail.com*

Abstract. The tactical preparedness and its implementation peculiarities in competitive activities is gaining leading position in performance enhancement at the training stage aimed to reaching ultimate results. The purpose of the research is to determine the efficiency of improvement programs in handball tactical attack of handball players at the training stage aimed to reaching ultimate results by improving team group interactions. It was found that the use of the authors' program made it possible to increase ($p \leq 0.05$) the number of successful shots during the game; the number of attacks after a positional attack and "breakaway" in consequence of relatively constant total number of shots; effectiveness throws after a positional attack and "breakaway"; frequency of using tactical group interactions during the attacks. The integral index is the improving of the overall result of competitive activity. In 2011-2012 season the team "CJSS-LSUDC-Polytechnic" won the 3rd place and in 2012-2013 – the 2nd place in Ukraine Championship Handball Men's Premier League with the right to play in the Super League.

Keywords: efficiency, improving, tactical activity, handball players.

References

1. *Bazylchuk O.* Pokaznyky zmahal'noyi diyal'nosti kvalifikovanykh handbolistok [Indices of Competitive Activity of Qualified Handball Players] // *Young sports science of Ukraine*, Lviv, 2002, Vol. 2, Issue 6, P. 6–10. (Ukr.)
2. *Botha I., Nicolai H.* Takticheskoe myshlenye handbolystov [Tactical Thinking of Handball Players] // *Sport abroad*, 1973, № 3, P. 10–11. (Rus.)
3. *Doroshenko E. Yu.* Upravlenye tekhniko-taktycheskoy deyatelnost'yu v komandnykh sportyvnykh yhrakh [Management of Technical and Tactical Activities in Team Sports Games] : monohrafiya, Zaporozhe, OOO LYPS LTD, 2013, 436 p. (Rus.)
4. *Evtushenko A., Danilov A., Plotnikov L. A.* Osnovnyye napravlenyya podgotovky sovet-skykh handbolystov k XXV Olympyyskym yhram 1992 h [Main Trends in the Preparation of the Soviet Handball Players at XXV Olympic Games 1992] : method recom, M., 1989, 26 p. (Rus.)
5. *Latyshkevych L. A., Manevych L. R.* Tekhnicheskaya y taktycheskaya podgotovka handbolystov [Technical and Tactical Training of Handball Players], K. : Health, 1981, 176 p. (Rus.)
6. *Melnyk V., Levkiv V.* Struktura ta efektyvnist' komandnykh atakuyuchykh diy handbolistiv riznoyi sportyvnoyi kvalifikatsiyi [The Structure and Efficiency of the Attacking Team Handball Actions of Handball Players of Various Sports Qualification] // *Young Sports Science of Ukraine*, L., 2011, Vyp.15, v. 1, S. 183 – 188. (Ukr.)

7. *Oleinykov V., Ovcharek A. M.* Model'nye kharakterystyky sorevnovatel'noy deyatelnosti handbolystov v sootvetstviy s ykhovymy funktsyyamy v napadenyy [Model Characteristics of Handball Players' Competitive Activity in Accordance with the Game Functions during the Attack] // Theory and Practice of Physical Culture, 1988, №9, P. 19–21. (Rus.)

8. *Pityn M.* Teoretychna pidhotovka v sporti [Theoretical Training in Sport: monograph], Lviv : LSUPT, 2015, 372 c. ISBN 978-966-2328-81-3. (Ukr.)

9. *Tishchenko V.* Struktura ta zmist zmahal'noyi diyal'nosti kvalifikovanykh handbolistok [The Structure and Content of the Competitive Activities of Qualified Handballplayers] // Physical activity, health and sport, 2011, №3 (5), P. 42–49. (Ukr.)

10. *Frolova L. S., Frolov A. A., Glazyrin I. D.* Ihrove i taktychne myslennya handbolistiv i yikh testuvannya [Playing and Tactical Thinking of Handball Players and Their Testing] // Slobozhansky scientific herald sports, H., 2007, № 11, P. 20–24. (Ukr.)

11. *Tsapenko V. A., Goose A. E., Doroshenko E. Yu.* Sorevnovannya y sorevnovatel'naya deyatelnost' v handbole [Competition and Competitive Activity in Handball] : textbook. posobyе, Zaporozhe: ZSU, 2004, 82 p. (Rus.)

Стаття надійшла до редколегії 23.02.2015

Прийнята до друку 24.02.2015

Підписана до друку 30.03.2015